

§ 2. Види криміналістичних обліків

Криміналістичні обліки створюються з метою їх використання для запобігання, виявлення, розкриття і розслідування злочинів та інших правопорушень при здійсненні оперативно-розшукової діяльності й досудового розслідування, а також підвищення рівня інформаційного забезпечення проведення експертних досліджень.

Джерелами формування криміналістичних обліків є об'єкти (їх копії, зображення) та(або) відомості про них, що надходять з органів досудового розслідування, прокуратури, судів, підрозділів, які відповідно до чинного законодавства мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, з Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства юстиції України, інших органів виконавчої влади, а також Національного банку України.

Система криміналістичного обліку складається з його різних видів і охоплює:

- 1) трасологічний облік;
- 2) дактилоскопічний облік;
- 3) балістичний облік;
- 4) облік холодної зброї;
- 5) облік грошових знаків, бланків документів, цінних паперів та пластикових платіжних карток;
- 6) облік осіб за ознаками зовнішності;
- 7) вибухотехнічний облік;
- 8) пожежно-технічний облік;

- 9) облік наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів;
- 10) облік генетичних ознак людини;
- 11) облік записів голосів та мовлення осіб;
- 12) облік ідентифікаційних позначень транспортних засобів та реквізитів документів (підписів, печаток, штампів);
- 13) облік матеріалів, речовин та виробів.

Залежно від вирішуваних завдань криміналістичні обліки поділяються на *оперативно-пошукові* та *інформаційно-довідкові*, а залежно від рівня концентрації інформації — на *центральні, обласні (регіональні)* та *місцеві*.

Оперативно-пошукові обліки (колекції) призначені для отримання інформації про особу, яка причетна до вчинення злочину; ідентифікації особи, знаряддя злочину (транспортного засобу, зброї, обладнання тощо, які використовувалися під час учинення злочину); установлення спільної родової (групової) належності матеріалів та речовин; інших фактичних даних, які свідчать про вчинення злочинів конкретною особою; отримання іншої інформації щодо вчинених злочинів та запобігання їм.

Ці обліки (колекції) формуються з об'єктів (їх копій, зображень) та (або) відомостей про них, вилучених або отриманих, як правило, під час огляду місця події, проведення інших слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів тощо, а також отриманих під час криміналістичної реєстрації дактилокарт, фото- та відеозображень, записів голосів і мовлення осіб, ДНК-профілів. До них належать: дактилоскопічні обліки, колекції слідів злому, взуття, транспортних засобів, волокон, замків і ключів, підроблених рецептів і бланків документів, кулегільзотеки, колекції суб'єктивних портретів та ін.

Інформаційно-довідкові обліки (колекції) призначені для використання об'єктів, уміщених до них, під час проведення експертних досліджень, створення науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, оновлення методичної та нормативної бази судової експертизи, підготовки орієнтуючої інформації, узагальнення відомостей про причини й умови вчинення злочинів та інших правопорушень з метою запобігання їм.

Ці обліки формуються з об'єктів, що становлять інтерес для оперативно-службової, науково-дослідної та методичної діяльності,

є речовими доказами у кримінальних провадженнях, за якими закрито провадження і щодо яких є рішення суду про їх уміщення до колекцій, а також об'єктів, отриманих від установ, організацій, підприємств незалежно від форми власності. Колекції комплектуються об'єктами та даними, які безпосередньо не пов'язані з подією злочину та одержані в результаті нагромадження відомостей інформаційного характеру. Об'єктами інформаційно-довідкових колекцій можуть бути зразки різноманітних виробів, рисунки, фотографії, таблиці, каталоги тощо.

Криміналістичні обліки функціонують на трьох рівнях:

центральному — у Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС (ДНДЕКЦ), у якому ведуться центральні колекції;

обласному (регіональному) — у науково-дослідних експертно-криміналістичних центрах (НДЕКЦ) при головних управліннях, управліннях МВС в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на залізничному транспорті (далі — ГУМВС, УМВС, Управління МВС на залізничному транспорті), де ведуться обласні колекції;

місцевому (місцевому кушовому) — у підрозділах з експертно-криміналістичного забезпечення роботи (ЕКЗР) міських, районних, лінійних органів внутрішніх справ (МРЛО), де ведуться місцеві (місцеві кушові) колекції.

Місцевий кушовий облік ведеться в підрозділі з експертно-криміналістичного забезпечення роботи міських, районних, лінійних органів внутрішніх справ та формується з об'єктів (їх копій, зображень) та (або) відомостей про них, які надходять з двох або більше міських, районних, лінійних органів внутрішніх справ, що обслуговують суміжні території.

До **центральної оперативно-пошукової обліку належать:** центральна колекція куль і гільз зі слідами зброї (кулегільзотека); центральна картотека фальшивих грошей; центральна картотека підроблених документів, виготовлених із застосуванням засобів поліграфії; центральна картотека слідів рук, вилучених з місць нерозкритих тяжких та резонансних злочинів; центральна колекція макетів вибухових пристроїв і речовин; центральна колекція фонограм з голосами осіб, які анонімно повідомляли про загрозу вибуху.

У межах центральних обліків утворені інформаційно-довідкові колекції зразків: документів суворого обліку, цінних паперів та грошей; зброї та боеприпасів; наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів; рельєфних підшов взуття; інструментів, що використовуються при зламваннях; лакофарбових покриттів; вибухових пристроїв і речовин; протекторів шин; волокон і волосся; паливно-мастильних матеріалів; підроблених номерів вузлів, деталей та агрегатів автотранспорту тощо.

Обласні (регіональні) обліки комплектуються з об'єктів, що вилучені під час оглядів місця події за кримінальними провадженнями про злочини, вчинені на території відповідного регіону або надіслані для постійної перевірки з інших органів. До таких обліків належать картотеки: слідів рук, вилучених з місць нерозкритих злочинів (слідотеки); дактилоскопічні картотеки на осіб, узятих на облік; кулегільзотеки; картотеки фальшивих грошей; картотеки підроблених документів, виготовлених із застосуванням засобів поліграфії; колекції слідів знарядь злому, вилучених з місць нерозкритих злочинів (слідотеки); картотеки слідів взуття, вилучених з місць нерозкритих злочинів; картотеки слідів транспортних засобів, вилучених з місць нерозкритих злочинів; суб'єктивних портретів осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів; підроблених рецептів на одержання наркотичних і сильнодійних лікарських засобів; зразків почерку осіб, які займаються підробленням медичних рецептів; зразків печаток і підписів лікарів, які виписують рецепти на одержання медичних засобів; мікрооб'єктів.

На регіональному рівні утворюються інформаційно-довідкові колекції: зразків зброї та боеприпасів; наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів; рельєфних підшов взуття; інструментів, що використовуються при зломі; лакофарбових покриттів; скла фар автотранспорту; макетів вибухових пристроїв і речовин; протекторів шин; слідів рукавиць; замків і ключів; зразків волокон і волосся; паливно-мастильних матеріалів; підроблених номерів вузлів і агрегатів автотранспорту тощо.

Місцеві обліки комплектуються об'єктами, які вилучені під час оглядів місця події у кримінальних провадженнях про злочини, що вчинені на території обслуговування органу внутрішніх справ або надіслані для постійної перевірки з інших органів. До таких обліків

належать: картотеки слідів рук, вилучених з місць нерозкритих злочинів (слідотеки); дактилоскопічні картотеки на осіб, взятих на облік; колекції слідів знаряддя злочину, вилучених з місць нерозкритих злочинів; слідів взуття, вилучених з місць нерозкритих злочинів; картотеки слідів транспортних засобів, вилучених з місць нерозкритих злочинів; суб'єктивних портретів осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів.

На місцевому рівні утворюються інформаційно-довідкові колекції: рельєфних підшовів взуття; інструментів, що використовуються при зломі; лакофарбових покриттів; скла фар автотранспорту; протекторів шин; слідів рукавиць; замків і ключів; підроблених номерів вузлів і агрегатів автотранспорту та ін.

Поряд із центральною, регіональною і місцевими системами обліків існує також персональний оперативно-довідковий і дактилоскопічний обліки, які функціонують на центральному і регіональному рівнях. Центральний облік здійснює Департамент інформаційних технологій при МВС України (ДІТ при МВС), регіональний — управління (відділи) оперативної інформації при ГУМВС України в АР Крим та при управліннях (головних управліннях) в областях. У Києві та Київській області алфавітний і дактилоскопічний обліки здійснює ДІТ при МВС України.

Важливим та ефективним засобом у боротьбі з міжнародною злочинністю є криміналістичні (міжнародні) обліки Інтерполу — Міжнародної організації кримінальної поліції (*International Criminal Police Organization*), членами якої, крім України, є ще 189 держав світу, та Європейського поліцейського офісу (*European Police Office*) — Європол (Угоду між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво було підписано в 2009 р.). Штаб-квартира Інтерполу розташована у м. Ліон, Франція, а Європолу — у м. Гаага, Нідерланди.

Можливість вступу України до Міжнародної організації кримінальної поліції вивчалася ще у квітні 1991 р., коли Українська Республіка входила до складу СРСР. Відразу, після проголошення незалежності, за ініціативи МВС України, підтриманої Міністерством юстиції, Міністерством закордонних справ та Службою безпеки України, від імені Уряду було подано заявку до Генерального секретаріату Інтерполу про вступ України до Організації. Прийняття Укра-

їни до Інтерполу відбулося 4 листопада 1992 р. на 61-й сесії Генеральної асамблеї Інтерполу (м. Дакар, Сенегал), а вже 25 березня 1993 р. постановою Кабінету Міністрів України № 220 було створене Національне центральне бюро Інтерполу в Україні (м. Київ, Україна). Нині центром координації та забезпечення взаємодії органів правопорядку та інших органів державної влади України з компетентними органами іноземних держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу, є Департамент міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України, який є самостійним структурним підрозділом апарату центрального органу управління Національної поліції України, який забезпечує планування, організацію, взаємодію та координацію дій структурних підрозділів апарату Національної поліції України, територіальних та міжрегіональних територіальних органів поліції та інших органів державної влади України щодо здійснення міжнародного співробітництва з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань, що належать до компетенції поліції, Інтерполу та Європолу, а також реалізацію повноважень щодо здійснення представництва та забезпечення виконання зобов'язань України в Інтерполі та Європолі, повноважень Національної поліції України як Національного центрального бюро Інтерполу та Національного контактного пункту Європолу в Україні. Основними завданнями Департаменту є: реалізація, у межах компетенції, державної політики щодо боротьби зі злочинністю, яка має транснаціональний характер; координація, організація та забезпечення співробітництва органів правопорядку та інших органів державної влади України з компетентними органами іноземних держав у сфері боротьби зі злочинністю з використанням можливостей Інтерполу та Європолу.

Нормативно-правову основу діяльності Департаменту становлять:

– закони України «Про ратифікацію Меморандуму про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом щодо встановлення захищеної лінії зв'язку» від 4 червня 2015 р. № 507-VIII і «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво» від 12 липня 2017 р. № 2129-VIII;

– Указ Президента України від 6 серпня 2004 р. № 872 «Про представника Національного центрального бюро Інтерполу України у Міжнародній організації кримінальної поліції — Інтерпол»;

– постанови Кабінету Міністрів України: від 30 вересня 1992 р. № 555 «Про вступ України до Інтерполу»; від 25 березня 1993 р. № 220 «Про Національне центральне бюро Інтерполу»; від 11 серпня 2004 р. № 1043 «Про представника Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у Міжнародній організації кримінальної поліції — Інтерполу»; від 28 жовтня 2015 р. № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію»;

– Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджена спільним наказом МВС, СБУ, ДМС, Генпрокуратури, Держприкордону, ДПА від 9 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2;

– Інструкція про порядок приймання-передавання осіб, які перебувають під вартою, на кордоні України та поза її межами, затверджена наказом МВС України від 2 липня 2015 р. № 794;

– наказ Міністерства культури та мистецтва України, Міністерства внутрішніх справ України від 10 серпня 2004 р. № 517/885 «Про оперативний обмін інформацією щодо культурних цінностей, оголошених у національній та міжнародній розшуку» та ін.

Серед завдань Генерального секретаріату Інтерполу зазначається, що він: а) виступає як міжнародний центр по боротьбі зі злочинністю; б) діє як спеціалізований та інформаційний центр. У зв'язку з цим однією з ключових функцій Генерального секретаріату Інтерполу є створення та забезпечення функціонування міжнародних банків даних інформації криміналістичного та розшукового характеру. Банки даних Інтерполу — складова інформаційної системи Інтерполу, яка являє сукупність інформаційних ресурсів, що містять дані щодо осіб, предметів і явищ, які обробляються Генеральним секретаріатом Інтерполу з метою забезпечення співробітництва правоохоронних органів держав — членів Інтерполу в боротьбі зі злочинністю. Характерними особливостями цих банків даних є те, що інформація, яка в них міститься: 1) вноситься до банків даних всіма країнами-членами Інтерполу; 2) є доступною для правоохоронних органів усіх країн — членів Організації.

Уся інформація, отримувана каналами Інтерполу, інтегрована за такими підсистемами: 1) документ; 2) особи; 3) транспорт; 4) фірми; 5) номерні речі; 6) валюта; 7) предмети мистецтва.

За обліками Інтерполу можна користуватися:

- 1) алфавітною картотекою;
- 2) картотекою даних про зовнішність злочинця (картотека S);
- 3) картотекою документів та найменувань;
- 4) картотекою злочинів;
- 5) дактилоскопичною картотекою;
- 6) фототекою;
- 7) картотекою осіб, які зникли безвісти, та невпізнаних трупів;
- 8) картотекою викрадених автомашин;
- 9) картотекою творів мистецтва, культурних цінностей та антикваріату, дорогоцінних ювелірних виробів;
- 10) довідковою картотекою ручної нарізної вогнепальної зброї.

§ 3. Дактилоскопичний облік

Алфавітному і дактилоскопичному облікам підлягають особи, які на території України обвинувачуються у вчиненні злочинів або зазначені, розшукуються, затримані за підозрою у занятті бродяжництвом, а також громадяни України, які вчинили за її межами злочини і відомості про яких надійшли офіційними каналами згідно з міжнародними договорами у сфері обміну інформацією, що набрали чинності в установленому порядку. Порядок ведення дактилоскопичного обліку регламентовано Інструкцією про порядок функціонування дактилоскопичного обліку експертної служби МВС України, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 вересня 2001 р. № 785, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 25 грудня 2001 р. за № 1066/6257, та Інструкцією про порядок формування, ведення та використання оперативного довідкового і дактилоскопичного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 23 серпня 2002 р.

Розділ 12. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЛЮДИНИ	
ЗА ОЗНАКАМИ ЗОВНІШНОСТІ	188
§ 1. Поняття ідентифікації людини за ознаками зовнішності	188
§ 2. Класифікація ознак зовнішності людини (словесний портрет)	190
§ 3. Експертне ототожнення особи за фото- та відеозображенням (портретна експертиза).....	198
<i>Запитання для самоконтролю</i>	199
Розділ 13. КРИМІНАЛЬНА РЕЄСТРАЦІЯ	200
§ 1. Поняття та значення кримінальної реєстрації.....	200
§ 2. Види криміналістичних обліків.....	202
§ 3. Дактилоскопичний облік.....	209
<i>Запитання для самоконтролю</i>	214

КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА

Розділ 14. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	
КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ	215
§ 1. Поняття і предмет криміналістичної тактики	215
§ 2. Тактичний прийом як елемент криміналістичної тактики	219
§ 3. Джерела і функції тактичних прийомів	222
§ 4. Класифікація тактичних прийомів	227
§ 5. Система тактичних прийомів. Тактичні комбінації й тактичні операції	230
§ 6. Тактичні операції: поняття, функції, структура та види	233
§ 7. Психологічні основи використання тактичних прийомів.....	237
§ 8. Тактичне рішення. Проблема тактичного ризику.....	240
§ 9. Прийняття тактичних рішень	243
§ 10. Енграмологія як основа побудови тактичних прийомів	246
<i>Запитання для самоконтролю</i>	251
Розділ 15. КРИМІНАЛІСТИЧНА СТРАТЕГІЯ	
ТА ПРОГНОЗУВАННЯ. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ	
РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ	252
§ 1. Криміналістична стратегія	252
§ 2. Криміналістичне прогнозування	254
§ 3. Сутність організації розслідування злочинів	260